

Акулова Тетяна Георгіївна – асистент кафедри „Управління проектами та прикладна статистика” Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Луганськ)

Ігнат'єва Вікторія Борисівна - кандидат технічних наук, доцент кафедри „Управління проектами та прикладна статистика” Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Луганськ)

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Червонецький В.В.

СИСТЕМНА МОДЕЛЬ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ І ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Л.В. Кошева

У роботі обґрунтована необхідність вказати і шляхи створення комплексної моделі формування засобами і методами фізичного виховання системи цінностей в структурі особистісних якостей випускника ВНЗ для прискорення процесу адаптації до практичної діяльності в ринкових умовах.

В работе обоснована необходимость и указаны пути создания комплексной модели формирования средствами и методами физического воспитания системы ценностей в структуре личностных качеств выпускника вуза для ускорения процесса адаптации к практической деятельности в рыночных условиях.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Оскільки фізична культура пов'язується з діяльністю, спрямованою на фізичне вдосконалювання людини, а також із сукупністю інтелектуального, соціально-психологічного й рухового компонентів, із системою потреб, здібностей, діяльності, що базується на розвитку фізичних якостей, з формами її організації, необхідно уявити, що інтегрування фізичної культури й фізичного виховання як засобу її досягнення в процесі підготовки фахівців у технічному ВНЗ є процесом формування сукупності ціннісних настанов фахівців як невід'ємних складових їхньої здатності відповідати корпоративній культурі фірми-роботодавця.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор

З культурологічних позицій виховання особистої фізичної культури студента – це освоєння ним суспільних (матеріальних і духовних) цінностей фізичної культури, тобто перетворення їх в особисті цінності [13]. Із психолого-педагогічних позицій виховання особистої фізичної культури в школярів і студентів може розглядатися як виховання в них потреб, мотивів і інтересу до цінностей фізичної культури й до систематичних занять фізичною культурою як до соціального явища в процесі вказаних вище видів фізкультурної діяльності [19,20]. Викладені в зазначених вище роботах уявлення про системність процесів фізичного виховання носять недостатньо ємний характер. До кола розглянутої системи варто включати надсистему професійної діяльності майбутнього фахівця з тими ж принципами цілісності. Таким чином, потреби, мотиви й інтереси студента до цінностей фізичної культури й до систематичних занять фізичною культурою є психологічним механізмом перетворення суспільних цінностей фізичної культури в їхні особисті цінності [19]. Але ці особисті цінності будуть піддані системним впливам у процесі професійної підготовки студентів, що не одержало відображення у вищенаведених літературних джерелах. Це підтверджують результати створення системної теорії, до якої може бути віднесена психологічна теорія діяльності Л. Виготського, С. Рубінштейна, О. Леонтьєва. Відповідно до цієї теорії виховний ефект будь-якої діяльності (у нашому випадку – фізкультурної) також насамперед залежить від адекватної мотивації, включеної в цю діяльність тих, кого навчають. Готовність особистості до фізкультурної діяльності, тобто до освоєння цінностей фізичної культури, залежить, насамперед, від мотиваційної підсистеми

[20]. Однак у їхніх роботах не розкривається можливість існування мотиваційної надсистеми, спрямованої на формування особистісних властивостей того, кого навчають, що виявляються в процесі його професійної діяльності. Ця надсистема формує могутні мотиваційні стимули, що стосуються самоствердження особистості протягом тривалого часу самореалізації.

У зв'язку з викладеним становить інтерес ієрархія основних особистісних утворів, які становлять мотиваційно-потрібнісну складову особистості, що навчається, і місце в ній потреб, мотивів і інтересу [19]. Під мотивацією в цілому варто розуміти зміст занять, мотиви, цілі, емоції. Необхідність занять фізичною культурою викликається розумінням їхньої об'єктивної значущості, що визначається суспільними ідеалами, суспільною думкою й особистісним значенням таких занять. На основі змісту занять ті, кого навчають, обирають мотиви й цілі [15, 16, 17, 18, 19, 20,]. Цей вибір продиктований не стільки вільним волевиявленням тих, кого навчають, скільки тим культурним середовищем, у якому вони перебувають. Це значить, що корпоративна культура ВНЗ і, як складова, корпоративна культура студентства визначають вибір мотивів і цілей, якими вони керуються.

Усі ці види (підсистеми, компоненти, елементи) діяльності, у свою чергу, являють собою самостійні системи меншого масштабу, що мають свій компонентний склад, в основі якого повинні бути конкретні форми, засоби, методи, методики, тобто педагогічні, методичні й організаційні технології виховання й формування особистої фізичної культури студентів [15, 16, 17, 18, 19]. Очевидно, те саме можна відзначити й відносно формування особистісних цінностей студентів, і, тим більш важливо, – випускників ВНЗ – фахівців.

Протягом останніх десятиліть склалася негативна тенденція погіршення показників здоров'я й рівня фізичної підготовленості населення. Це пов'язане не тільки з проблемами економіки, екології, умовами праці й побуту, але й із недооцінкою ролі фізичної культури в інтелектуальному, культурному й духовному розвитку особистості [21].

Нові ідеї й цілі, оцінки й критерії розвитку фізичної культури оздоровчої спрямованості, нова мотивація здоров'я людей вимагають інвестицій матеріальних, фінансових і інтелектуальних засобів у цей об'єктивно складний процес [15, 16, 17, 18, 19].

Дисципліна «фізична культура» входить до освітнього стандарту всіх ланок системи безперервної освіти: дошкільна установа – школа – ВНЗ. Це говорить про те, що зазначені засоби мають велике значення для гармонійного розвитку особистості в процесі її становлення. Більш того, як відзначає Л. Лубишева, фізична культура є самостійним соціальним інститутом. Необхідність у формуванні всебічно розвинутої особистості вихованців у процесі безперервної освіти й підготовки їх до подальшої трудової діяльності на ринку праці вимагає цілеспрямованого дослідження реальних і перспективних можливостей впливу засобів фізичної культури на формування особистості [4, 12, 22 і ін.].

Фізична культура може бути наймогутнішим інструментом формування психобіологічної природи людини. Будучи фундаментом інтелектуального, культурного й духовного рівнів, фізична культура визначає особливе ставлення до неї тоталітарних державних систем – це добре ілюструє попередній історичний етап розвитку нашого суспільства. Ототожнювалися поняття «фізичне виховання» і «фізична культура». Основне – дія, а не результат. Автор роботи [25] вказує на те, що фізична культура втрачала властиві соціокультурні функції. Це знайшло своє втілення й в особливостях розвитку фізичної культури як соціального явища, що, розвиваючись у парадигмі «не фізична культура для людини, а людина для фізичної культури», стає по суті й за визначенням відірваною від особистості.

У підготовці учня до професійної діяльності особливу роль відіграє така якість особистості, як світогляд. Виховання морально-вольової особистості повинне розглядатися з погляду змісту того, хто виховується й удосконалюється [3, 9]. Варто приділити увагу високому рівню методологічної і методичної підготовки майбутнього фахівця, підготовці його до постійного розвитку ідейної й моральної культури, розвитку соціального й педагогічного підходу до навчального процесу, професійної компетентності і його фізичної підготовленості [5, 6, 14].

Досить перспективною є ідея вивчення особистості на основі моделі її структури, викладена в роботі [14]. Така модель може включати систему вимог, пропонованих до майбутньої професії учня. Оскільки особистість – це складний соціально-психологічний утвір, що складається з безлічі взаємозалежних і взаємопроникних моментів і факторів, вона повинна відповідати низці вимог, обумовлених професійною спрямованістю, у тому числі: відповідність соціальному замовленню держави; професійна й

фізична підготовленість; прагнення особистості до вивчення пізнавальних і дидактичних процесів; здатність до аналітичного й педагогічного мислення, а також бути критичним, самостійним, гнучким, активним, швидким, спостережливим і творчо мислячим; наявність таких якостей, як цілеспрямованість, завзятість, самодисциплінованість, здатність до гальмування, терпимість.

Моделювання об'єктів дослідження дозволяє дослідникові створити умови для найбільш повного відображення реального об'єкта. При цьому моделювання повинне проходити відповідно до дотримання низки вимог і набору правил, однозначних для розуміння і спільних для всіх учасників моделювання [10, 23, 25].

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття

Виховання особистої фізичної культури – це педагогічний процес, спрямований на організацію і проведення усвідомлених, позитивно мотивованих занять студентів фізичними вправами, гігієнічними й загартовувальними процедурами, на формування в них активного інтересу до фізичної культури. Але когнітивні відносини у цьому напрямку ще недостатньо визначені.

Формулювання цілей статті (постановка завдання)

Метою роботи є розробка комплексної концептуальної моделі фахівця, що відображає принципи формування конкурентоспроможності фахівця в процесі підготовки з урахуванням особистості студента і його можливості відповідати корпоративній культурі організації роботодавця.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів

Концептуальна модель фахівця, підготовка якого здійснюється у вищому навчальному закладі, включає чотири основні блоки-моделі (рис. 2.1): модель процесу підготовки фахівця, модель особистості студента, модель формування конкурентоспроможності фахівця, модель корпоративної культури організації.

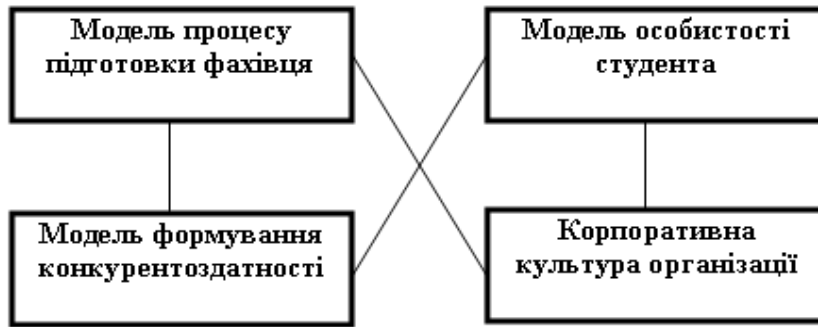

Рис. 1. Концептуальна модель фахівця

Безумовно, мета підготовки й сукупність психолого-педагогічних настанов дозволяють сформуванню змісту підготовки фахівця, включаючи її акмеологічні і аксіологічні аспекти. Уже на цьому етапі повинні бути визначені вимоги до професіоналізму, а також ціннісна система координат фахівця. Ці вимоги є основою моделі фахівця як сукупності знань про шляхи вирішення поставлених завдань, умінь і навичок професійної діяльності.

В процесі формування фахівця найважливіше значення мають виховна діяльність ВНЗ й психолого-педагогічна підтримка розвитку особистості. Саме ці складові особистісної підсистеми моделі процесу підготовки фахівця дозволяють реалізувати у фахівці аспекти, позначені нами в моделі діяльності: переліки сфер, об'єктів, видів професійної діяльності, розв'язуваних завдань і необхідних компетенцій (рис.2).

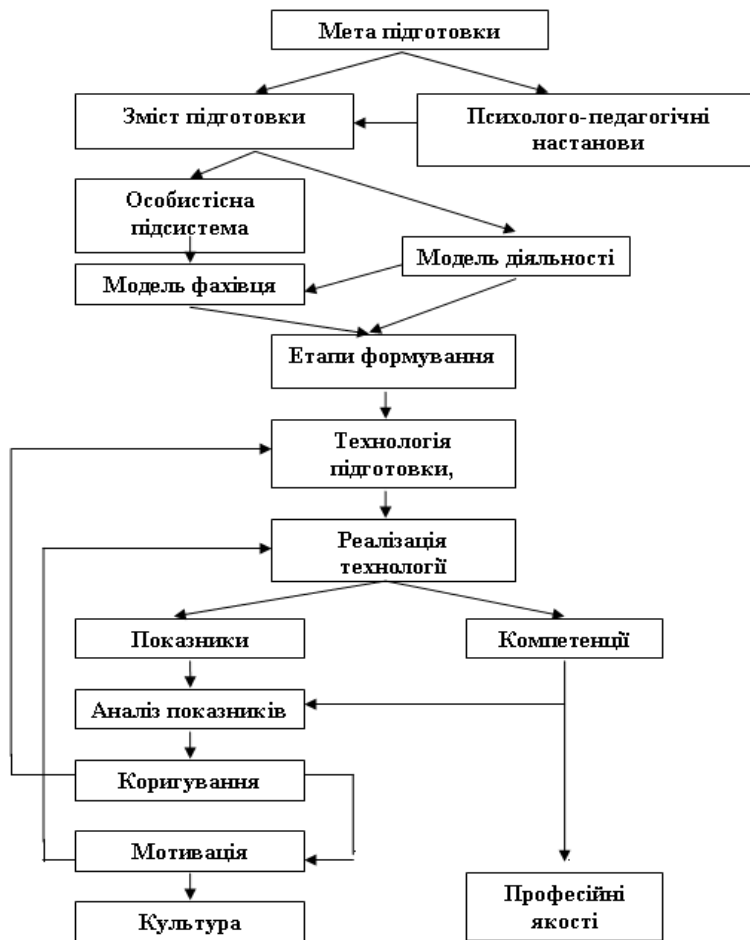

Рис. 2. Модель процесу підготовки фахівця

Як видно з представленого переліку, система формованих цінностей є визначальною умовою досягнення необхідних професійних якостей фахівця. У цьому випадку організація є замовником фахівця, пред'являючи до нього систему вимог до компетенцій.

В ідеальному випадку концептуальна модель припускає адаптивне до умов освітнього процесу формування етапів процесу підготовки фахівця. Саме тут починають формуватися технології підготовки, засоби й методи. Однак у процесі реалізації технології підготовки фахівця визначаються часові й змістовні параметри освітнього процесу (модель формування конкурентоспроможності), що, безсумнівно, визначає таку складову моделі корпоративної культури організації, як ступінь реалізації цілей. Одночасно формується система компетенцій фахівця. Кожна з представлених у моделі компетенцій є комплексною, що припускає значну самостійну роботу студента, побудовану як на педагогічних технологіях, так і на особистісних якостях студента. Тут слід зазначити особливу важливість узгодження

вимог і компетенцій, закладених на етапі їхнього формування, і досягнутого результату щодо формування цих компетенцій. Модель формування конкурентоспроможності (рис.3) ґрунтується на тому, що рушійною силою тут є потреби, які викликають мотивацію праці, загальна самооцінка способу життя.

Рис. 3. Модель формування конкурентоспроможності фахівця

Самооцінка способу життя стає центром формування конкурентоспроможності студента. Цьому сприяє формування такої самооцінки на основі трудових цінностей студента й засобів фізичного виховання. Цей зв'язок підтверджений результатами наших досліджень (рис. 4).

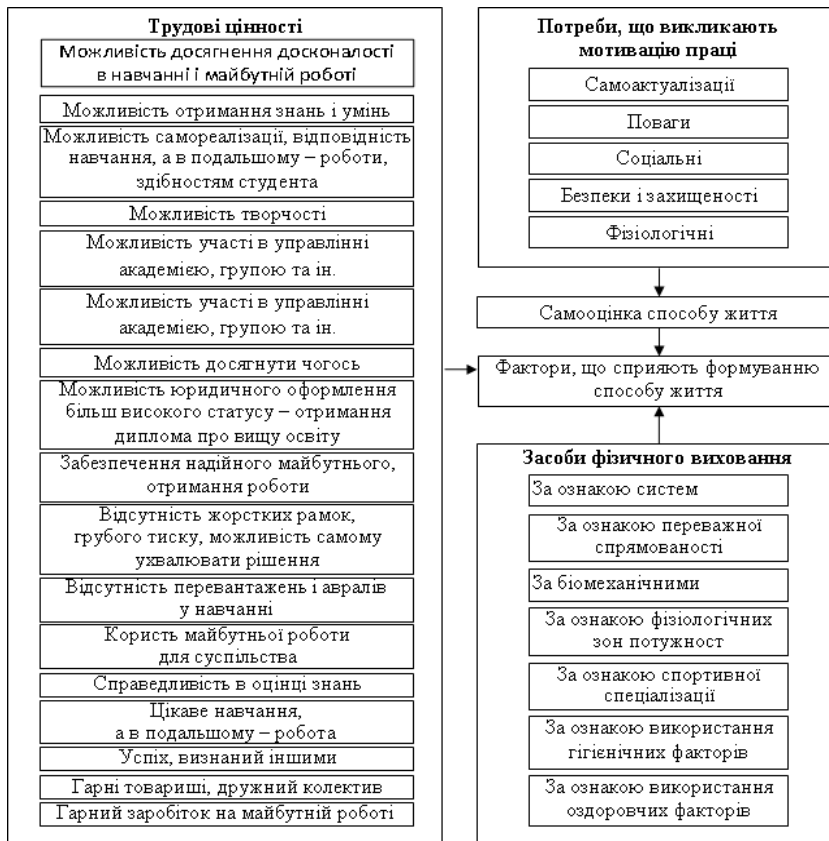

Рис. 4. Модель особистості студента

Мотивація, заснована на духовному, соціальному й фізичному вихованні (вихованні культури) і на потребах особистості студента (модель особистості студента) дозволяє дійсно сформуванню таких професійних якостей фахівця, які дозволяють у комплексі забезпечити відповідність підготовленого фахівця корпоративній культурі організації в цілому (рис. 5).

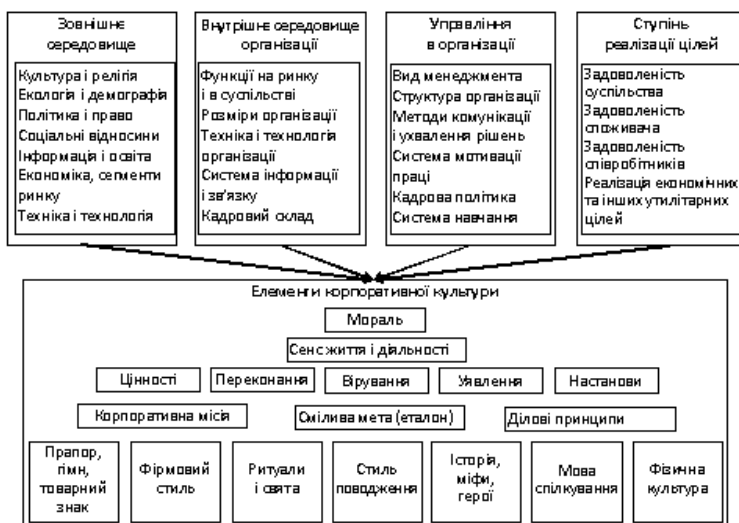

Рис. 5. Модель корпоративної культури організації

На основі концептуальної моделі можна зробити висновок про необхідність урахування в системі педагогічних технологій комплексного впливу засобів і методів фізичного виховання, які більшою мірою дозволяють формувати систему цінностей і корпоративних настанов, необхідних і шуканих роботодавцем.

Опис сукупності формованих особистісних якостей студента або вже сформованих якостей фахівця являє собою слабко формалізоване завдання. Моделювання, як засіб формалізації й подальшого використання для вирішення поставлених завдань, дозволяє уникнути витрат часу, інших ресурсів і при цьому досягти необхідного рівня якості вирішення таких завдань. Моделі використовуються й у випадках, коли необхідно передбачати деякий результат при відомих початкових умовах досліду або ж коли постановка досліду неможлива у зв'язку з необхідністю проведення досліджень на межі граничних можливостей організму.

Складність управління в підготовці фахівця у ВНЗ полягає в тому, що немає можливості безпосередньо управляти зміною у формуванні тих або інших цінностей особистості студента-фахівця. Складність розв'язуваних завдань полягає ще й у тому, що тут не можна просто задати студентові певну програму вправ (тренувальне навантаження) і домагатися її правильного виконання, зокрема, правильної техніки рухів. У системі програмного управління формуванням сукупності цінностей студентів засобами фізичного виховання суб'єкт (викладач) і об'єкт управління (студент) взаємодіють між собою й із зовнішнім середовищем за допомогою інформації. Управління формуванням цінностей у студента здійснюється при наявності у викладача такої інформації:

- цільових вимог до формування професійно орієнтованих особистісних якостей;
- психофізіологічних характеристик студентів;
- сукупності засобів, застосовуваних у педагогічній технології фізичного виховання, й варіантів досягнення цілей із урахуванням підготовленості студента.

Визначимо поняття «підготовленість студента» як процес, спрямований на свідому зміну поведінки студента, відповідно до завдань його професійної діяльності. Оскільки вирішення завдань, що стоять перед студентом, відбувається за допомогою вдосконалювання рівня його фізичної культури, то в цьому випадку йдеться про процес, пов'язаний із практичним впровадженням педагогічної технології, заснованої на

системному застосуванні всього арсеналу засобів, включених у програму фізичного виховання з урахуванням взаємозв'язку «мета – інтерес – мотивація». Наявність і кількісна оцінка ступеня їхніх взаємозв'язків виявляються в процесі навчання.

Сутність (основне завдання) підготовки студента (процес управління) полягає у виробленні методики (відповідних планів) підготовки з урахуванням заданих цілей, критеріїв і інформації про особливості об'єкта, закони його функціонування й розвитку. При цьому необхідним є забезпечення стабільного, збалансованого по ресурсах і строках (при заданих обмеженнях) функціонування об'єкта при прагненні досягти поставленої ним мети. Суб'єкти управління (на що спрямовано вплив) – сукупність особистісних якостей фахівця, ефективне управління якими неможливе без широкого всебічного оцінювання всіх можливих і планованих результатів його професійної діяльності.

Питання розробки педагогічної технології формування особистісних якостей студентів пов'язані з дослідженнями зміни таких показників якості, як цінності під впливом комплексу засобів фізичного виховання, наявних у розпорядженні викладача, у тому числі різного роду моторних програм. Можна припустити, що при реалізації тих або інших моторних програм у студента формуються взаємозв'язки, що відображають логіку алгоритмів, спрямованих на використання тих або інших особистісних властивостей у процесі професійної діяльності. Наприклад, особистісна властивість «досягнення успіху» прямо асоційована з досягненням поставлених у ході реалізації моторних програм цілей.

Програма дії – це модель того, що відбудеться з організмом у майбутньому, її можна розглядати як формування логіки, алгоритму, функціональної структури в майбутній руховій дії. Така функціональна структура спирається на минулий досвід, записаний у пам'яті з імовірністю, що дорівнює одиниці, і актуальне сьогодення, куди входить не тільки мінливе навколишнє середовище, але й організм із його потребами. У результаті планується майбутній поведінковий акт, у якому необхідно з тією або іншою ймовірністю передбачати можливі зміни в непередбаченому мінливому середовищі [1]. Можливість здійснювати усвідомлені дії припускає, що можна управляти, з більшою або меншою точністю, адаптаційними здатностями.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Розроблена концептуальна модель фахівця, яка дозволила спроектувати комплекс моделей, що відображають принципи формування конкурентоспроможності фахівця в процесі підготовки з урахуванням особистості студента і його можливості відповідати корпоративній культурі організації роботодавця.

Перспективи подальших досліджень такі:

- розробка математичних моделей формування ціннісного потенціалу студента в процесі навчання;
- розробка комплексу методів формування особистісно орієнтованих довільних програм;
- розробка методів удосконалювання програм довільного управління моделями формування ціннісного потенціалу студента;
- розробка методів контролю за рівнем формування особистісних якостей студентів і фахівців – випускників ВНЗ;
- планування процесів формування особистісних якостей студентів засобами фізичного виховання.

Література

1. Shestakov M., Selujanov V. Biomechanism and neuron network as the base of the theory of technical training in sport // Internal Symposium «Brain and movement». – St.-Petersburg – Moscow, 1997. – P. 168.
2. Алешинский С. Ю. Механико-математические модели движения человека / Алешинский С. Ю., Зациорский В. М. // Биомеханика физических упражнений. – Рига, 1974. – Вып. 1. – С. 60–120.
3. Апанасенко Г. Л. Медицинская валеология / Апанасенко Г. Л., Попова Л. А. – Киев : Здоровье, 1998. – 248 с.
4. Бабанский Ю. К. Оптимизация учебно-воспитательного процесса: методические основы / Бабанский Ю. К. – М. : Просвещение, 1982. – 192 с.
5. Булавкина Т. Д. Использование метода репертуарных решеток в целях коррекции профессиональных мотивов у студентов технических вузов средствами физического воспитания / Булавкина Т. Д., Никитина Е. Д., Полов А. Л. – Малаховка : МГАФК, 1997. – 142 с.
6. Виленский М. Я. Профессиональная направленность физического воспитания студентов педагогической специальности / Виленский М. Я., Сафин Р. С. – М. : Высшая школа, 1989. – С. 33–36.
7. Выдрин В. М. Осмысление интегративной сущности физической культуры – магистральный путь формирования ее теории / Выдрин В. М., Курамшин Ю. Ф., Николаев Ю. М. // Теория и практика физической культуры. – 1996. – № 5. – С. 59.

8. Гросс Х. Методология педагогической кинезиологии / Гросс Х. – Таллин : [б. и.], 1987. – 80 с.
9. Зайцев В. П. Валеология: формирование и укрепление здоровья : учеб. пособие / Зайцев В. П. – Белгород : Изд-во БелГТАСМ, 1998. – 88 с.
10. Зациорский В. М. Кибернетика, математика, спорт / Зациорский В. М. – М. : ФиС, 1969. – 200 с.
11. Информатизация отрасли физическая культура и спорт и экспертные технологии / Хасин Л. А., Бурьян С. Б., Минков С. В., Рафалович А. Б. – Л. : Просвещение, 1996. – С. 254.
12. Копылов Ю. А. Система непрерывного духовно-физического воспитания учащихся общеобразовательной школы : матер. междунар. научно-практ. конф. «Воспитание и развитие личности» / Копылов Ю. А. – М. : Пресс, 1997. – С. 68–69.
13. Корпоративна культура : навч. посібник / Хаєт Г. Л., Єськов О. Л., Ковалевський С. В. [та ін.] ; за заг. ред. Хаєта Г. Л. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 404 с.
14. Левина М. Л. Основы технологии обучения профессиональной педагогической деятельности / Левина М. Л. – М. : ИПК и переподготовки руководящих работников и специалистов образования, 1996. – 232 с.
15. Лубышева Л. И. Кадровая политика развития инновационных процессов в физкультурном воспитании / Лубышева Л. И., Косихин В. П. // Теория и практика физ. культ. – 1997. – № 6. – С. 10–15.
16. Лубышева Л. И. Концепции формирования физической культуры человека / Лубышева Л. И. – М. : ГЦОЛИФК, 1992. – 124 с.
17. Лубышева Л. И. Концепция физкультурного воспитания: методология развития и технология реализации / Лубышева Л. И. // Физическая культура : воспитание, образование, тренировка. – 1996. – № 1. – С. 11–18.
18. Лубышева Л. И. Концепция формирования физической культуры человека / Лубышева Л. И. – М. : ГЦОЛИФК, 1992. – 120 с.
19. Лубышева Л. И. Современный ценностный потенциал физической культуры и спорта и пути его освоения обществом и личностью / Лубышева Л. И. // Теория и практика физ. культ. – 1997. – № 6. – С. 10–15.
20. Пятков В. В. Формирование мотивационно-ценностного отношения студентов к физической культуре (на материале педвузов) : автореф. дис. ... канд. пед. наук / В. В. Пятков. – Сургут, 1999. – 20 с.
21. Скобликова Т. В. Теоретические и методологические проблемы развития личности средствами физической культуры в системе непрерывного образования / Скобликова Т. В. – Л. : Питер, 1998. – 144 С.
22. Столяров В. И. Концепция физической культуры и физкультурного воспитания (инновационный подход) / Столяров В. И., Быховская И. М., Лубышева Л. И. // Теория и практика физической культуры. – 1998. – № 5. – С. 11–16.
23. Тиунова О. В. Модель рациональной классификации физических нагрузок / Тиунова О. В., Сонькин В. Д. // Моделирование и комплексное тестирование в

оздоровительной физической культуре : сборник научных трудов. – М. : Наука, 1991. – С. 45–57.

24. Хейес-Рот Ф. Обзор области экспертных систем / Хейес-Рот Ф., Уотермен Д., Ленат Л. // Построение экспертных систем. – М. : Мир, 1987. – С. 26.

25. Шейн Э. Х. Организационная культура и лидерство / Шейн Э. Х. – СПб. : Питер, 2002. – 204 с. Шестаков М. П. Управление технической подготовкой спортсменов с использованием моделирования / Шестаков М. П. – Л. : Питер, 1989. – 196 с.

Кошева Людмила Василівна – старший викладач кафедри фізичного виховання Донбаської державної машинобудівної академії (м. Краматорськ)

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Шевченко Г.П.

СУТНІСТЬ І СТРУКТУРА ДІЛОВИХ ЯКОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ

Л.А. Мартинець

Проблема формування ділових якостей старшокласників обумовлена потребами суспільства в ділових людях, які завдяки своїм якостям, здатності до співробітництва, аналізу життєвих соціально-економічних проблем, вмінню приймати відповідальні рішення сприяють зростанню економічного потенціалу України. У статті розглядаються основні теоретичні підходи щодо визначення сутності і структури ділових якостей особистості.

Проблема формирования деловых качеств старшеклассников обусловлена потребностями общества в деловых людях, которые благодаря своим качествам, способности к сотрудничеству, анализу жизненных социально-экономических проблем, умению принимать ответственные решения оказывают содействие росту экономического потенциала Украины. В статье рассматриваются основные теоретические подходы по определению сущности и структуры деловых качеств личности.

Постановка проблеми у загальному виді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями

Кожній епосі властиві свої уявлення про сутність людини та її призначення. Наш час характеризується поступовим переходом до інформаційного, постіндустріального типу побудови суспільства, яке